

När vi överskattar expertis – auktoritetstro*

Marknaden är ibland så svårbegriplig och komplex, att vi gärna lyssnar till experternas förklaringar. Men bör du alltid lita på dem?

Bland de stora internationella aktörerna skedde det en omsvängning i aktieprognoserna för 2016. Goldman Sachs, JP Morgan, Citibank, Credit Suisse ändrade sina tidigare positiva aktiemarknadsprognoser till neutrala eller negativa. Anta att du prognostiserar en avkastning på börsen med 7% för 2016. Du missar dock att börsen först faller med -25%, men din prognos räddas av att en uppgång på +43%. Förvaltares prognoser utvärderas ofta utifrån hur nära helårsavkastningen de hamnade. Men vad är egentligen viktigast; det exakta talet på helårsprognosen eller hur du hanterat resan dit?

Att läsa analyser från globala investmentbanker och förvaltare kan ibland ge tillgång till kunskap och fungera som underlag för finansiella beslut. Första gången jag kom över en aktieanalys från Goldman Sachs var i slutet av 80-talet. Med en kombination av spänning och respekt läste jag den rätt omfattande analysen. Vad jag inte visste var att jag i hög grad påverkades av ett antal psykologiska faktorer, där en viktig sådan var auktoritetstro.

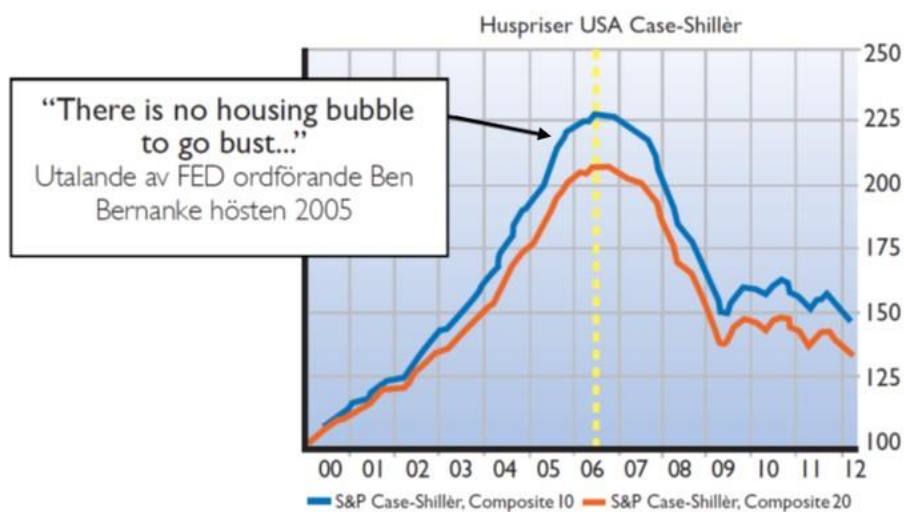
Varför tenderar vi att gärna lita på auktoriteter? Förklaringen är att människor har ett medfött socialt betingat reaktionsmönster och barn förstår tidigt fördelen med att lyda sina föräldrar. Barn undviker därmed olika faror och auktoritet förknippas här med kompetens, insikt och ledaregenskaper. Ett samhälles funktionssätt underlättas också om vi lyder auktoriteter i olika sammanhang. Vi får allmänna regelverk för beteenden och beslut. Observera att auktoritet i det här sammanhanget inte ska blandas ihop med diktatur eller dylikt.

I ett klassiskt experiment från 60-talet visade Stanley Milgram på riskerna med blind auktoritetstro. I kraft av sitt ämbete som läkare, "påverkade" han experimentdeltagare att ge dödliga doser till personer de inte kände. Experimenten var fejkade, men det visste inte deltagarna om. Trots att deltagarna förstod att det var fel att öka doserna, litade de mer på läkaren än sitt eget omdöme. Ämbetet som läkare kombinerat med den vita läkarrocken ("white coat syndrome") utgör symboler för auktoritet. Vi riskerar ge personen överdrivna egenskaper påverkat av auktoritetssymboler. Den här värderingsprocessen pågår

*Ursprungligen publicerad på Veckans Affärer februari 2016.

kontinuerligt genom en social bedömning av individer utifrån referenspunkter och våra tidigare erfarenheter. Det innebär också att du själv kan påverka hur andra kommer att uppfatta dig genom t.ex. klädval, musiksmak, yrke eller bilmärke.

På finansmarknaderna är riskerna för auktoritetstro sannolikt högre än någon annanstans. Marknaden är ibland så svårbegriplig och komplex, att vi gärna lyssnar till någon som kan ge oss sammanhängande förklaringar. De senaste åren har det varit en roll centralbanker gärna tagit. FED:s Ben Bernanke gjorde dock ett ökänt uttalande precis innan husbubblan i USA sprack:

Sanningen var att ordföranden för världens viktigaste centralbank inte hade en aning om utvecklingen för de amerikanska huspriserna. När Riksbanken sänkte styrräntan till -0,50% i februari 2016 skrev New York Times: "Riksbanken utlöste globalt börsras". Förmodligen gav tidningen Riksbanken för stor auktoritär betydelse i jakten på en rationell förklaring varför marknaderna rasade.

Många aktörer och individer förtjänar auktoritetsstämpeln genom att de faktiskt har en hög kompetens. Men du riskerar att överdriva betydelsen genom att psykologiskt påverkas av auktoritetssymboler. Det kan vara viktigt att lyssna på auktoriteter, men fråga dig alltid om det finns ett egenintresse?

Några exempel:

- ✓ En börs VD ser alltid nya möjligheter runt hörnet. Men vinstmarginaler, synergieffekter av uppköp, potentiell försäljning m.m. är ofta som högst nära toppen på börsen.

- ✓ En centralbank försöker skapa förtroende genom balanserade uttalanden. Fokusera hellre på centralbankers förändringar av räntenivåer och obligationsköp, än deras mer allmänna uttalanden. Officiella företrädare har ett egenintresse att påverka uppfattningen om en ekonomi.
- ✓ En fondförvaltare som talar om sin fonds tillgångsslag, riskerar att ha en positiv bias. Ingen vill tappa förvaltningsvolym. Kolla alltid var fonden innehåller (aktier, råvaror, räntor, blandfond etc.) och tolka utifrån den bakgrunden.
- ✓ Bankekonomer vill hålla kunder på gott humör. Det är normalt bra efter en lång börsnedgång, men mindre bra efter en lång börsuppgång.
- ✓ Media och tidningar. Media behöver uppmärksamhet och de har ofta överdriven fokus på spektakulära nyheter. Det ökar läsfrekvensen men det betyder inte att nyheten har en relevant marknadsbetydelse.

Auktoritetstro kan även gälla leverantörer av ekonomisk statistik. Vi antar att statistik som produceras i utvecklade länder är korrekt. Men här finns en risk att statistiken inte fångar hela sanningen. Ett exempel är den officiella amerikanska arbetslöshetsstatistiken som produceras av Bureau of Labour Statistics. Siffrorna innehåller en del schabloner och bl.a. försvinner de personer som inte aktivt söker arbete. Om alla slutar att söka jobb blir arbetslösheten noll om ett halvår, trots att ingen har fått ett nytt arbete.

Sammanfattningsvis bör du alltid ta med dig en skeptisk blick när du värderar uttalanden och analyser. Vem företräder personen och finns det ett egenintresse i analysen? Men för en investerare är den betydelsefullaste och största auktoriteten marknaden själv. Det är alltid viktigare att följa vad marknaden gör, än vad den faktiskt säger. Den auktoritära analysen behöver du aldrig ifrågasätta...

Lars-Erik Boström

© Copyright

